

Het boek is qua opzet zeer traditioneel te noemen. Door vooral aandacht te schenken aan de dynastieke geschiedenis van de vorstenhuizen en het beleid van de overheid inzake het toekennen van onderscheidingen, schiet het zijn eigenlijke doel voorbij. De vraag is waar de gewone mensen blijven, die de onderscheidingen in de loop van de jaren ontvingen. Het boek is volgens de auteur juist geschreven om de herinnering aan een bijzondere gebeurtenis in hun leven weer op te roepen. In die opzet is het boek niet geslaagd. Misschien had een aantal portretten van die uitzonderlijke mensen het boek een feestelijker tintje gegeven.

Marc van Kuik

K. van den Oord, *Scolae de Buscho 1274-1999. Fragmenten uit de historie van de Latijnse school van 's-Hertogenbosch ter gelegenheid van het 725-jarig bestaan* (Vlijmen: Uitgeverij Histordia, 1999, [257] blz.).

In 1999 werd het 725-jarig jubileum van het stedelijk gymnasium van Den Bosch gevierd. De geschiedenis van de school was reeds beschreven, en men koos daarom voor een ambitieus project: de publicatie van de leerlinglijst van 1274 (het jaar dat de school voor het eerst vermeld wordt) tot heden. Uitgangspunt was het van 1734 tot 1913 door opeenvolgende rectores bijgehouden *Album Studiosorum*. Classicus W. Demesne liet het door leerlingen transcriberen en vulde het aan uit doop-, trouw- en begraafboeken en burgerlijke stand. De leerling-administratie van 1913 tot 1999 leverde gegevens voor de twintigste eeuw. Over de periode vóór 1734 verzamelde Demesne in het gemeentearchief allerlei gegevens zonder volledigheid na te streven. Ook de namen van docenten en andere medewerkers werden bijeengebracht, tot uiteindelijk een corpus van 6.000 namen was gevormd. Deze lijsten vormen de kern van het boek, en de reden van het bestaan ervan. De namen zijn op alfabet gerangschikt, zodat op Johannes van Hooft, geboren 30-4-1732 direct Marion van Hooft volgt, die op 4-6-1973 het levenslicht zag. Hoewel het jammer is dat zo het historisch verband tussen de gegevens verloren gaat zal het voor oudleerlingen fascinerend bladeren zijn. Hele families trekken aan het oog voorbij. Alleen de rectoren hebben op hun eigen lijstje het alfabet voor de chronologie mogen verruilen — de eerste naam dateert uit 1488.

De publicatie van de lijsten is aangekleed met de feestredes die ter gelegenheid van het jubileum werden uitgesproken, en met een aantal zeer uiteenlopende artikelen. Wat ze gemeen hebben is de vriendelijke toon die bij jubilea hoort en de neiging tot retoriek die daarmee soms samen gaat. Het fraai vormgegeven boek zou met doorlopende bladzijdenummering, een inhoudsopgave en een register aan toegankelijkheid gewonnen hebben, nu blijft het de bladerende lezer verrassen. Curieus is het ontbreken van enige aandacht voor de gebouwde omgeving waarin het onderwijs plaatsvond.

J. Koldewey gaat in 'Was Jeroen Bosch wat jaren vóór Erasmus leerling van de Latijnse school te 's-Hertogenbosch' (I 3-12) niet zo zeer in op de gestelde vraag (het antwoord luidt weinig verrassend: wellicht) als op de rol van het Latijn en de Latijnse opschriften in Bosch' werk. J. Spoelder, die een dissertatie over prijsboeken heeft geschreven, gaat in op de gewoonte prijzen uit te reiken als 'de pedagogiek van de wedijver' (I 15-42). Het artikel heeft door omvang en inhoud het meeste gewicht van de bijdragen aan de bundel, en verhaalt doel en vorm van prijsuitreikingen, de uitgereikte boeken, en de wijze waarop de uitreikingen door de scholen gebruikt werden om gunstig in de publiciteit te komen. Een bijlage met wrijfsels van wapenstempels op prijsboeken van de school sluit het artikel af. J. de Vet inventariseert in 'De Latijnse school te 's-Hertogenbosch in het tijdperk van de Verlichting: 'Urbs antique ruit' (I

45-58) de geringe invloed van de Verlichting op de leerlingen van de school. G. van Dijk behandelt in 'De Nachtegaal van het Laantje in Den Bosch: Alphons Diepenbrock, een classicus waar muziek in zat' (I 61-74) de trieste periode in zijn leven waarin de componist docent klassieke talen op het stedelijk gymnasium was — in zijn eigen woorden gold hij als 'een prul van een docent' en kennelijk terecht. De tweede helft van het artikel betreft de invloed van de klassieken en het Latijn op Diepenbrocks muziek en publicaties. In hoeverre hij hierin echter uitzonderlijk was blijft de vraag.

P. F. Ch. Smit biedt in 'Van leerling tot curator' een 'korte levensschets van mr. J. P. W. A. Smit 1883 's-Hertogenbosch 1972' een respectvolle terugblik op leven en werken van zijn vader, rijksarchivaris van Noord-Brabant en van 1923 tot 1965 curator van het gymnasium waar diens vader eerder rector was. Demesne ten slotte schreef in nog geen 10 bladzijden (I 85-93) een causerie over de geschiedenis van het gymnasium. Vriendelijke artikelen in een vriendelijke bundel.

F. J. Kossmann

E. Aerts, *Het bier van Lier. De economische ontwikkeling van de bierindustrie in een middelgrote Brabantse stad (einde 14de-begin 19de eeuw)* (Verhandelingen van de Koninklijke academie van wetenschappen, letteren en schone kunsten van België, klasse der letteren, LVIII (1996) nr. 161 ; Brussel: Paleis der academiën, 1996, 311 blz. + microfiche, ISBN 90 6569 658 X); E. Aerts, *Het bier van Lier in cijfers (ca. 1400-ca. 1800)* (Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de provinciën. Studia LXXIII; Brussel: Algemeen Rijksarchief, 1996, 72 blz.).

'Van een aanvankelijk erg groot brouwsel rest hier uiteindelijk een bescheiden biertje' eindigt de auteur zijn voorwoord (7). Het hierboven eerstgenoemde boek begon als een Leuvense doctoraatsthese van 1300 bladzijden. Het laatste hoofdstuk van deze immense hoeveelheid is hier bewerkt tot 312 bladzijden, plus microfiches, en een begeleidend boekje met extra cijfermateriaal. *Het bier van Lier* is niet alleen een bekorting, het is ook een aanscherping van de dissertatie die dankzij nieuw ontdekte bronnen en nieuwe statistische software mogelijk werd. Aerts stelt zich ten doel om 'een bijdrage [te] leveren tot een beter historisch inzicht in de zogenaamde historische bewegingen... conjunctuur, trend, lange golf' (5). Het gekozen middel is de analyse van een uitgebreide *casus*: de Lierse biernijverheid van de veertiende tot de negentiende eeuw. Bij de drastische bekorting van de dissertatie sneuvelde de tweede doelstelling, het schrijven van een '*histoire totale* waarin brouwtechnische, economische, sociale, politieke, institutionele en zelfs mentale elementen' tot een beeld van de 'rijke schakeringen van de historische werkelijkheid' hadden moeten leiden (5). De verwachting evenwel van Aerts dat hij de overdaad aan verzameld en in reeksen vastgelegd materiaal nog ten nutte kan maken komt uit. Zo verscheen in 1998 zijn artikel over 'Het hoofdelijk bierverbruik in de Zuidelijke Nederlanden (ca. 1400-1800). Enkele kanttekeningen' (*Bijdragen tot de geschiedenis*, LXXXI (1998) afl. i-iii, 43-59; dit nummer verscheen ook onder de titel '*Proeve 't al, 't is prysselyck'*. *Verbruik in Europese steden (13de-18de eeuw)*. *Liber amicorum Raymond van Uytven*).

Aerts schreef een zeer technische studie. Na een lange inleiding begint de auteur aan een nauwgezette analyse van de verschillende bronnen, en een toetsing van de waarde voor het samenstellen van reeksen van lange adem. Het zijn uiteraard de inkomsten van de overheid uit verschillende heffingen die de omvang en de aard van de bierproductie moeten verhelderen, en de wijze waarop geregistreerd werd krijgt de nodige aandacht. Hoeveel bier staat er tegenover een bepaalde aanslag?